

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Mezinárodní vědecká konference na téma „Postavení a role ombudsmana v demokratické společnosti“

Dana Hrabcová*

Dne 14. května 2002 se v konferenčním sále sídla Veřejného ochránce práv v Brně, Údolní 39, konala první mezinárodní vědecká konference, kterou uspořádal veřejný ochránce práv JUDr. Otakar Motejl. Konference se konala krátce poté, kdy dolní sněmovna parlamentu projednala souhrnnou zprávu o jeho činnosti v prvním roce působení. Pro jednání konference zvolil poměrně široké téma „Postavení a role ombudsmana v demokratické společnosti“. Šíře zvoleného tématu nebyla náhodná, neboť v průběhu prvního roku působení české varianty v řadě zemí osvědčeného institutu ombudsmana vznikla potřeba vyvolat diskusi o této problematice ve vědecké veřejnosti. Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, který později doznal určité zpřesňující úpravy zákonem č. 265/2001 Sb., byl přijat těsnou většinou v podobě, která se od původních předloh z roku 1993 značně lišila, přičemž určitých změn doznal ještě v posledních fázích legislativního procesu. Zavedl do českého právního řádu zcela nový, a lze říci i poměrně atypický, institut. Je proto pochopitelné, že tato novost vedla jednak ze strany veřejnosti a médií, ale i části odborné veřejnosti, k nepochopení funkce a kompetencí veřejného ochránce práv, k mylnému chápání či zkrslování jeho postavení a působnosti, ale měla spolu se shora uvedenou kompromisní, a v některých případech i nejednoznačnou podobou zákona další následek. Od počátku účinnosti zákona o veřejném ochránci práv a zejména od počátku roku 2001, kdy se veřejný ochránce práv i jeho zástupkyně ujal výkon svých funkcí, tedy v celém průběhu dosavadního aplikačního procesu bylo třeba, mnohdy i ve spolupráci s vnějšími odborníky, řešit některé aplikační a interpretační problémy zákona. Vědecká veřejnost se přitom, s výjimkou několika málo odborníků s nimiž veřejný ochránce práv přímo spolupracoval, touto problematikou zabývala pouze okrajově. Bohatých zahraničních zkušeností z mnohdy dlouholetého působení ombudsmanů nelze příliš využít. Česká varianta ombudsmana v podobě veřejného ochránce práv není s žádným z nich zcela srovnatelná, neboť má řadu specifických znaků a jeho činnost se realizuje v relativně odlišném práv-

ním a v některých případech i společenském prostředí. Český ombudsman, který se rodil uprostřed vášnivých polemik a opakovaných pochybností o jeho významu a smyslu, musel tedy, jak uvedl JUDr. Motejl v zahajovacím vystoupení, jít vlastní cestou. Řadu výkladových problémů s ohledem na téměř sedm tisíc podnětů, kterými byl v prvním roce působení zaplaven, bylo třeba řešit za pochodu. Od hostů konference očekával konfrontaci pragmatických zkušeností těch, kteří se na jeho činnosti podílejí, s názory pracovníků vědy i nevyšší soudní praxe, kteří měli první rok působení institutu veřejného ochránce práv možnost vnějšího vnímání jeho hmatatelné existence. Uspořádáním konference dal prostor k úvahám o úloze institutu ombudsmana u nás a k vytvoření vědecké základny, inspirace a návodů k jeho další činnosti v druhém roce působení.

Uvedenému cíli byl přizpůsoben i program konference, který byl rozdělen do dvou částí. Dopolední jednání mělo charakter převážně teoretický a jeho tématem bylo „Právní zakotvení instituce ombudsmana, objekt jeho působení a vztahy k jiným orgánům a institucím“. Pro odpolední část konference bylo zvoleno téma, které se zabývalo problematikou aplikační a interpretační, nazvané „Činnost veřejného ochránce práv v prvním roce působení a věcné problémy aplikace zákona č. 349/1999 Sb.“

Pozvání na konferenci přijala řada osobností. Kromě dále uvedených hostů, kteří obohatili vědeckou diskusi konference svým uceleným vystoupením, další hosté se zúčastnili diskuse, ať již v kuloárech či v rozpravě při jednání, a to zejména děkan právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc., děkan právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci JUDr. Mag. Iur. Michal Malacka, JUDr. Pavel Kučera, místopředseda Nejvyššího soudu a další.

Obsah jednotlivých odborných referátů a vystoupení není na tomto místě pro nedostatek prostoru možno komentovat. Uvádíme proto pouze názvy přednesených příspěvků s uvedením referujících jako náhledu k bližšímu seznámení s jejich úplným zněním,

* JUDr. Dana Hrabcová Ph.D., vedoucí odboru věcné působnosti Kanceláře veřejného ochránce práv

kteří bude v krátké době zveřejněno ve sborníku z konference. Tento sborník bude obsahovat i příspěvky předané v písemné podobě a na konferenci pro neúčast zpracovatele nepřednesené. V dopolední části konference zazněla vystoupení na téma „Ombudsman a jeho role při ochraně práv“ (doc. JUDr. Vladimír Sládeček, DrSc., Právnická fakulta UK Praha), „Důvody ústavního zakotvení veřejného ochránce práv“ (doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D., Právnická fakulta MU Brno), „Parlamentní ombudsman v Dánsku a u nás“ (JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D., Právnická fakulta MU Brno), „Mimosúdlná ochrana základních lidských práv“ (JUDr. Eduard Bárány, DrSc, podpredseda Ústavného súdu Slovenskej republiky), „Možnosť ombudsmana iniciovať konanie pred ústavným súdom“ (Mgr. Jana Kvasničková, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave), „Veřejný ochránce práv a systém kontroly veřejné správy“ (doc. JUDr. Petr Průcha, CSc., Právnická fakulta MU Brno).

V odpolední části konference přednesli své referáty a diskusní příspěvky následující účastníci konference na téma „Několik úvah o činnosti veřejného ochránce práv v ČR“ (JUDr. Dana Hrabcová, Ph.D., Kancelář veřejného ochránce práv), „Postavení veřejného ochránce práv ve vztahu k předmětu pracovního práva“ (doc. JUDr. Zdeňka Gregorová, CSc., Právnická fakulta MU Brno), „Služebně-právní vztahy ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva“ (Mgr.

Soňa Stará, Kancelář veřejného ochránce práv), „Role ombudsmana, jeho vztah k Ústavnímu soudu a správnímu soudnictví“ (JUDr. Pavel Varvařovský, Ústavní soud České republiky), „Krátká úvaha o komunikaci občana a státu“ (JUDr. Lumír Crha, Nejvyšší státní zastupitelství České republiky), „Vzájemný vztah veřejného ochránce práv a moci výkonné“ (JUDr. Miloš Valášek, Kancelář veřejného ochránce práv), „Některé otázky systematiky zákona o veřejném ochránci práv“ (JUDr. Zdeněk Kapitán, Právnická fakulta MU Brno), „Uplatnění opatření k nápravě dle § 19 písm. e) zákona o veřejném ochránci práv“ (Mgr. Jiří Lífka, Kancelář veřejného ochránce práv), „Několik poznámek k postavení veřejného ochránce práv“ (Mgr. Marek Hanák, Kancelář veřejného ochránce práv).

První mezinárodní vědeckou konferenci uzavřel veřejný ochránce práv JUDr. Otakar Motejl konstatováním, že se její cíle bezezbytku podařilo naplnit. Atmosféra konference byla velmi přátelská, otevřená a tvůrčí. Konferenci zakončil poděkováním všem zúčastněným hostům, referujícím i diskutujícím z řad pracovníků kanceláře, organizátorům a všem, kteří k jejímu zdárnému průběhu přispěli. Současně oznámil, že touto konferencí založil tradici a již nyní pozval všechny přítomné na druhou konferenci veřejného ochránce práv k teoretickým i praktickým otázkám jeho působení v podmínkách demokratické společnosti, která se uskuteční opět v květnu příštího roku.